

Mika Maliranta

SUURI KUOPPA

– *Suomen hyvät työllisyysluvut kätkevät tuottavuuden romahduksen*

YHTEENVETO

Kun finanssikiiri oli pyyhkäissyt yli Suomen, työllisyyslukuja tutkittiin helpottuneina. 1990-luvun laman suuruisilta joukkoyrityksiltä oli välytetty ja taloudessa odotettiin nopeaa paluuta normaaliin. Työllisyys ei romahtanut eikä työttömyys pompannut korkeuksiin.

Tätä on selitetty sillä, että yritykset halusivat pitää kiinni työvoimastaan. Kannustimena oli edessä hämmöittänyt talouden nopea elpyminen sekä pelko työvoimapulasta. Keinona hyödynnettiin edellisen kasvukauden jäljiltä vahvoja taseita. Vaikka suhdannenäkymät ovat poikkeuksellisen epäselvät, näyttäsi suomalainen yrityssektori siis seilaavan tulevaisuutta kohti kohtuullisessa iskussa.

Tuo kuva on kuitenkin valheellinen. Tarkemmassa tarkastelussa suomalaisesta yrityskentästä paljastuu taantumien lyömä, valtava tuottavuusvaje. Työn tuottavuuden taso on pudonnut yli kymmenen prosenttia kehitystrendiltään.

Kyseessä on vakava talouden häiriötila. Jos se on lyhytaikainen, saattaa sen purkautuminen merkitä työttömyyden nopeaa kasvua. Jos tila on krooninen, edessä on kituliaan talouskasvun aika.

Mika Maliranta on tutkimusjohtaja ETLassa ja professori Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa

No 18 16.11.2011

Nopea tuottavuuden kasvu taittui

Kansakunnan vauraus riippuu kahdesta päätekijästä. Näistä ensimmäinen on tehtyjen työtuntien määrä. Vielä tärkeämpi on kuitenkin työn tuottavuus eli se, kuinka paljon työpanosta kohti syntyy tuotosta.

Viimeisten vuosikymmenten aikana tuottavuuden kasvu on ollut voimakasta yrityssectorilla. Vuonna 1995 työn tuottavuuden trendikasvu hidastui, koska Suomi nousi tuottavuuden eturintamaan ja samalla menetti ns. perässätulijan edun. Sen jälkeen työn tuottavuus kasvoi sangen vakaata 3,2 prosentin vuosivauhtia vuoteen 2007 saakka.

Tuottavuuden suotuisa kehitys katkesi vuonna 2008 alkaneeseen taantumiaan.

Korkoa korolle -periaatteen mukaisesti työn tuottavuus on siten kohonnut eksponentiaalista trendiä pitkin, mikä nähdään kuvioista 1. Suotuisa kehitys katkesi vuonna 2008 alkaneeseen taantumiaan.

Latautuiko työttömyyspommi...

Trendiltä putoamisen syvyys on sekä historiallista että erittäin huolestuttavaa. Edellisen laman iskettyä vuonna 1991 työn tuottavuus notkahti joitakin prosentteja silloiselta trendiltä, mutta kuroutui sangen nopeasti trendiuralle ja sen yli (ks. katkoviivalla esitetty trendiviiva kuviossa 1). Finanssikriisiä seuranneessa taantumassa tapahtui kuitenkin jotain aivan muuta.

Vuonna 2010 työn tuottavuuden taso oli noin 13 prosenttia vuosien 1995–2007 mukaisen trendin alapuolella. Jotta entisessä tuottavuuden kehityksessä olisi pysytty, olisi tuotosta pitänyt olla tuon verran enemmän – tai vaihtoehtoisesti tehtyjä työtunteja tuon verran vähemmän.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yrityksissä pitäisi tällä hetkellä olla yli 150 000 työntekijää vähemmän, jotta Suomi olisi tuottavuuskehityksen trendiuralla. Työn tuottavuuskasvun hidastuminen selittääkin sen, miksi meillä (toisin kuin Yhdysvalloissa) työttömyys ei räjähtänyt taantumien aikana, vaikka talouskasvu hidastui voimakkaasti. On kuitenkin myös mahdollista, että Suomessa väistämätön sopeutus on vain lykkääntynyt. ”Työttömyyspommi” odottaa edessäpäin ainakin, jos tuottavuus alkaa palautua aiemmalle kasvutrendille, mutta kysyntä ja tuotanto eivät kohene vastaavasti.

Vuonna 2010 tuottavuuden taso oli noin 13 prosenttia aiemman trendinsä alapuolella.

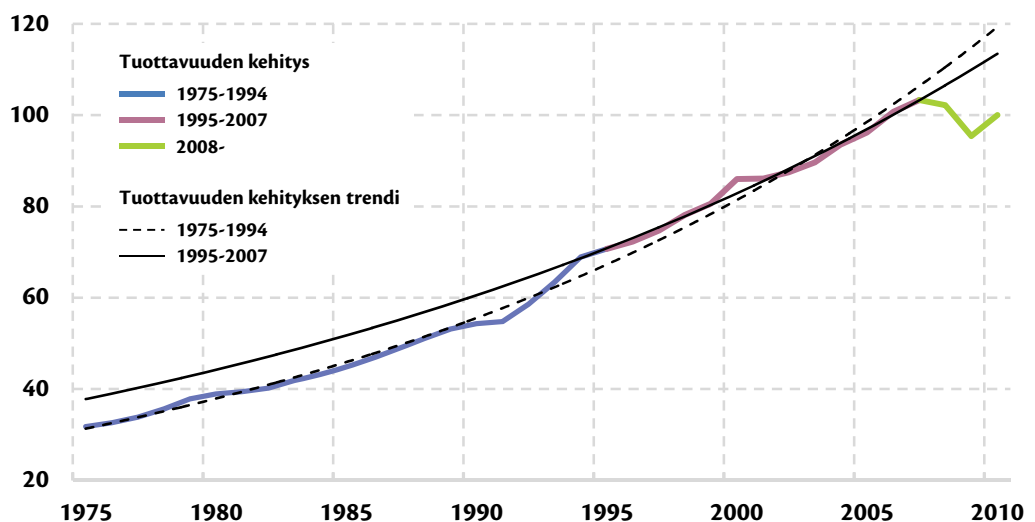
Tämä tarkoittaa, että yrityksissä pitäisi tällä hetkellä olla yli 150 000 työntekijää vähemmän.

... vai taittuiko tuottavuustrendi?

Toisaalta mikään ei takaa, että edessä odottaisi paluu entiseen tuottavuuskasvuun. Meillä on jo vuosien ajan käyty vilkasta keskustelua työn tuottavuuden

Kuvio 1

Yrityssectorin työn tuottavuuden kehitys ja sen trendit

Lähde: Kansantalouden tilinpito.

kehityksen trendeistä. Ennen finanssikriisiä lukuisissa puheenvuoroissa, lausunnoissa ja artikkeleissa tähdennettiin, että työn tuottavuuden kasvun hidastuminen on kansantaloutemme tärkein pitkän aikavälin ongelma.

Kuten kuviosta 1 nähdään, tämä pulma ei näyttänyt vaivaavan ainakaan yrityssektoria, jos tarkasteluväliksi otetaan 1990-luvun puolivälin jälkeinen aika. Yksityiskohtaisempi tarkastelu paljastaa, että koko kansantalouden tasolla havaittu kasvun hidastuminen koski ensisijaisesti julkista sektoria ja sekin johtui luultavasti lähinnä vuonna 2001 toteutetusta tilastouudistuksesta (Maliranta ja Määttä, 2011).

Arviot työn tuottavuuden kehityksestä olivat menneiden vuosien osalta usein synkisteleviä, mutta hyvin optimistisia tulevien vuosien osalta. Suomen johtaviin tuottavuustutkijoihin lukeutuva Aalto-yliopiston professori Matti Pohjola kiteytti näkemyksensä vuonna 2007 seuraavasti:

”Toivoo ei ole kuitenkaan vielä menetetty, sillä tuottavuuden kasvun kolmas vaihe – kasvu toimintatapojen muutoksen kautta – on vielä kokematta sekä meillä Euroopassa että Yhdysvalloissa.” (Pohjola, 2007)

Tämän näkemyksen mukaan kyse ei nykyisessä tilanteessa pitäisi olla tuottavuuden trendikasvun hidastumisesta. Varsinkin niillä toimialoilla, joilla käytetään paljon tieto- ja viestintäteknologiaa, tuottavuuskasvun pitäisi kiihtyä, kun toimintatapoja aletaan muuttaa.

Vastakkaisen kannan mukaan tuottavuuskasvun kultainen kausi on kuitenkin jo ohi (Gordon, 2010). Empiirisenä viitteenä tästä on se, että Yhdysvalloissa työn tuottavuuden kasvun trendi oli kääntynyt laskuun jo ennen finanssikriisiä. Kuten kuviosta 2 nähdään, Yhdysvallat alkoi pudota tuottavuustrendiltä vuoden 2005 tienoilla. Tuottavuus hypähti ylöspäin voimakkaasti vuonna 2009, mutta tämä selittyy työtuntien rajulla, 7,8 prosentin pudotuksella. Kyse oli paljolti siitä, että matalan tuottavuuden työntekijöitä irtisanottiin. Tästä kertoo se, että tuolloin myös reaaliokeskiansiot nousivat normaalia voimakkaammin (2,4 prosenttia vuodessa).

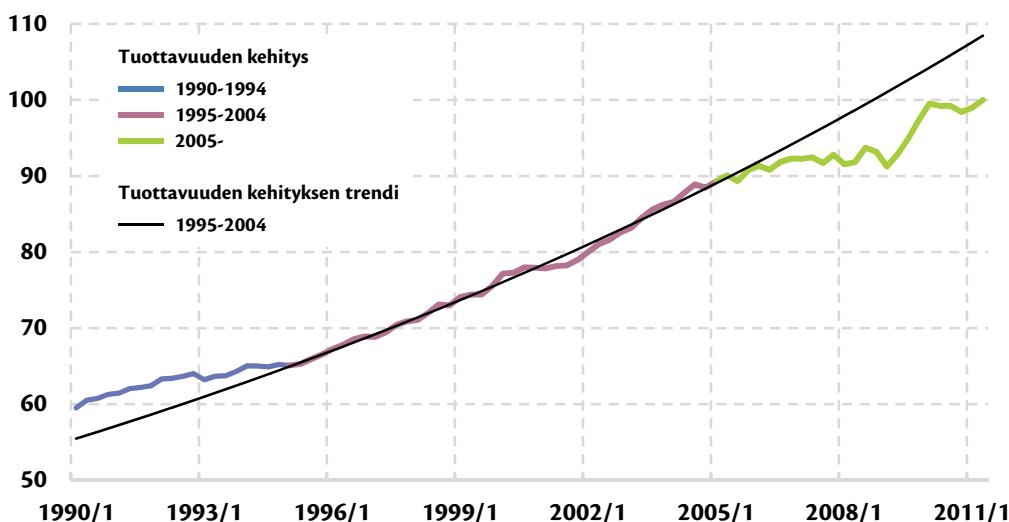
Kaiken kaikkiaan Yhdysvalloissa kyse näyttää olevan kertaluonteisesta ja näennäisestä tuottavuushypäyksestä. Se on näennäinen siinä mielessä, että tuottavuuden keskiarvo on noussut heikosti tuottavien työntekijöiden menetettyä työpaikkansa. Kyse ei ole ns. ”luovasta tuhossa”, sillä luovassa tuotossa heikosti tuottavien työpaikkojen tilalle luodaan uusia, paremmin tuottavia työpaikkoja. Näissä työpaikoissa heikomminkin osavat työntekijät tuottavat enemmän kuin tuottivat tuhoutuneessa vanhassa työpaikassaan.

On myös mahdollista, että tuottavuuskasvun kultainen kausi on jo ohi.

Myös Yhdysvallat on pudonnut hyvin syvälle tuottavuustrendinsä alapuolelle.

Kuvio 2

Työn tuottavuuden kehitys ja trendi Yhdysvaltojen yrityssektorilla, neljännesvuosittain

Lähde: BLS

Kertaluonteinen tuottavuushyppäys on siksi, että kestävä ja terve tuottavuuskasvu ei tietenkään voi perustua työntekijöiden jatkuvaan vähentämiseen. Kuten kuvio 2 kertoo, myös Yhdysvallat on pudonnut hyvin syvälle tuottavuustrendinsä alapuolelle. Ilman vuoden 2009 tuottavuushyppäystä vajoama on jopa suurempi kuin Suomessa.

Koska Yhdysvallat on maa, jossa tieto- ja viestintäteknologia ensimmäisenä nostatti tuottavuuden kasvuaallon, siellä sen voisi ensimmäisenä odottaa myös laskeutuvan. Muiden maiden, Suomi mukaan lukien, pitäisi seurata perässä (Maliranta, 2007). Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että tuottavuuden kasvu pysähtyisi kokonaan tai ettei tieto- ja viestintäteknologian vaikutus tuottavuuden kasvuun olisi jatkossakin merkittävä.

Tuottavuuskasvun trendi on saattanut kääntyä meilläkin aikaisempaa loivemmaksi.

Joskus keskustelussa kuitenkin näyttää unohtuvan se, että onnistuneita innovaatioita täytyy tapahtua jatkuvasti yhä tiuhempaan tahtiin, jotta tuottavuuden kasvuaste pysyisi edes samana. Tai vaihtoehtoisesti innovaatioiden on oltava jatkuvasti edellisiä radikaalimpia.

Tuottavuuden kasvun hidastuminen Yhdysvalloissa voi selittyä sillä, että helpoimmat tuottavuusparannukset on jo tehty. Muun muassa Yhdysvaltojen kehitys vihjaa siitä, että tuottavuuskasvun trendi on siis saattanut todella kääntyä meilläkin jonkin verran aikaisempaa loivemmaksi.

Suomen kohdalla tilanne on tässäkin tapauksessa huolestuttava. Vaikka trendikasvu olisi laskenut 3,2 prosentista 1 prosenttiin vuoden 2007 jälkeen, ”ylimääräistä” työpanosta olisi ollut 13 prosentin sijasta edelleen 6,5 prosenttia vuonna 2010, mikä merkitsee noin 80 000 henkilötyövuotta.

Miksi työllisyys ei romahtanut?

On todennäköistä, että tulevien vuosien tuottavuuden trendikasvuvauhti on jossain 1 ja 3 prosentin välillä.

Suomen yrityksissä on joka tapauksessa noin 100 000 työntekijää enemmän kuin mitä trendikehityksen perusteella pitäisi olla.

Tämä siis tarkoittaa sitä, että yrityksissä on Suomessa joka tapauksessa tällä hetkellä noin 100 000 työntekijää enemmän kuin mitä niissä trendikehityksen perusteella pitäisi olla.

Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että tuottavuuden kasvu pysähtyisi kokonaan tai ettei tieto- ja viestintäteknologian vaikutus tuottavuuden kasvuun olisi jatkossakin merkittävä.

Miksi yritykset ovat toimineet näin? Ehkä yritykset ovat alkaneet kantaa aikaisempaa enemmän sosiaalista vastuuta ja pitävät väkeä töissä taloudellisista tappioista välittämättä. Toinen vaihtoehto on se, että yritykset päättelivät työvoiman hamstraamisen itselleen lopulta kannattavaksi strategiseksi valinnaksi, johon on voinut yllyttää näkemys pian tulevasta pitkästä ja vahvasta kasvukaudesta ja jonka toteuttamisen mahdollistivat yritysten vahvat taseet. Taseet olivat vahvistuneet aikaisempina vuosina hyvän kannattavuuden ansiosta. Hyvä kannattavuus puolestaan selittyy ainakin osin sillä, että yritykset olivat ottaneet uutta teknologiaa käyttöönsä tehokkaasti.

Pitäisikö toivoa hidastunutta tuottavuuskasvua?

Jos tuottavuuden todellinen trendikasvu on jatkunut nopeana vuoden 2007 jälkeen, on suomalaisissa yrityksissä siis valtava patoutunut työpanoksen vähentämistarve. Näin on etenkin, jollei piakkoin ole tulosaivan poikkeuksellisen suuri talouden kasvupiikki. Ajankohtaiset kansainväliset ja kansalliset kasvunäkymät eivät kuitenkaan ole rohkaisevia.

Mitä hitaampi tuottavuuden trendikasvu nyt on käynnissä, sitä pienempi tuo patoutuma on. Tämä mahdollisuus voi kuolostaa toivottavalta, mutta se ei ole sitä. Pysyvästi hidastunut työn tuottavuuden kasvu johtaa varmuudella pysyvästi hidastuneeseen reaalityulojen kehitykseen kaikissa tuloluokissa. Tuolloin suomalaiset todennäköisesti olisivat tulevina vuosina vähemmän tyytyväisiä elämäänsä kuin nyt. Tämä johtuu siitä, että talouskasvun ja ihmisten onnellisuuden välillä on edelleen voimakas yhteys, mikä on todistettu huolellisesti tehdyissä viimeaikaisissa tutkimuksissa (Sacks, Stevenson ja Wolfers, 2010).

Pysyvästi hidastunut työn tuottavuuden kasvu johtaa varmuudella pysyvästi hidastuneeseen reaalityulojen kehitykseen kaikissa tuloluokissa.

Mikä on sähkö- ja elektroniikkateollisuuden merkitys?

Mutta voisiko tuottavuuskuilun syntyminen olla seurausta lähinnä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viimeaikaisista syvistä vaikeuksista? Kuten hyvin tiedetään, on tällä sektorilla ollut erittäin suuri vaikutus yrityssektorin ja sitä kautta myös koko kansantalou-

den tuottavuuskehitykseen. Toimialan vaikutusta yritys sektorin kehitykseen voi tarkastella yksinkertaisesti siten, että jätetään kyseinen toimiala tarkastelun ul-

Finanssikriisin jälkeen tapahtunut putoaminen ei johdu vain sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta.

Tarkastelemalla kyseistä kuviota sekä vertaamalla sitä kuvioon 1 voidaan tehdä seuraavia päätelmiä. Ensiksi, työn tuottavuuden kasvuvauhti pysyi nopeana 1990-luvun jälkeen vain ja ainoastaan sähkö- ja elektroniikkateollisuuden kannattelemana. Vuosina 1995–2007 yritys sektorin tuottavuuskasvu oli 3,2 prosenttia, mutta vain 1,8 prosenttia ilman sähkö- ja elektroniikkateollisuutta. Vaikutus on erittäin suuri varsinkin kun otetaan huomioon, että toimiala on kattanut keskimäärin ainoastaan neljä prosenttia yritys sektorin tehdyistä työtunneista.

Toiseksi, kuten kuviosta nähdään, työn tuottavuuden kasvuvauhti pysyi hyvin vakaana myös sähkö- ja elektroniikkateollisuuden ulkopuolella vuosina 1995–2007. Kolmanneksi, myös tällä sektorilla työn tuottavuuden kasvu on pudonnut kauas aikaisemmalta kasvu-uralta, ero trendiin on 12 prosenttia vuonna 2010. Tämä kertoo siitä, että yritys sektorilla on noin 150 000 ”ylimääräistä” työntekijää, vaikka sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vaikutus puhdistetaan pois.

kopuolelle ja katsotaan, miltä sektorin kehitys näyttää sen jälkeen.

Tällainen harjoitus on suoritettu kuviossa 3.

Finanssikriisin jälkeen tapahtunut putoaminen tuottavuustrendiltä ei siis johdu vain sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta vaan kyse on paljon laajemmasta ongelmasta.

Olemmeko pulassa ilman ”Uutta Nokkia”?

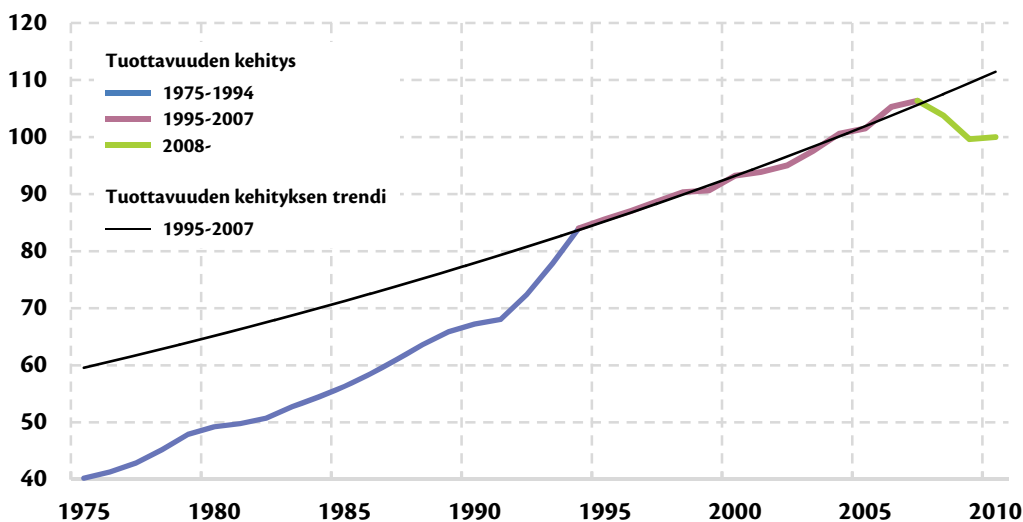
Olemmeko siis pulassa, ellei sähkö- ja elektroniikkateollisuus elvy tai sen tilalle ei löydetä uutta Nokian kaltaista vientiveturia? Vastaus kuuluu: kyllä ja ei. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuottavuuden kasvuvauhti on ollut huima. Toisaalta hyvin merkittävä osa tästä tuottavuushyödyistä on valunut ulkomalaisille asiakkaille, sillä he ovat saaneet jatkuvasti halvempia ja parempia matkapuhelimia. Tämä on puolestaan heikentänyt vienti- ja tuontihintojen suhdetta (eli vaihtosuhdetta) ja näin osaltaan pienentänyt tuottavuuskasvun vaikutusta suomalaisen hyvinvointiin.

Tulevina vuosina sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuus yritys sektorin työllisyydestä ja tuotannon arvosta todennäköisemmin laskee kuin nousee (Maliranta, Mankinen, Suni ja Ylä-Anttila, 2010).

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuottavuuden kasvuvauhti on ollut huima. Toisaalta hyvin merkittävä osa tästä tuottavuushyödyistä on valunut ulkomalaisille.

Kuvio 3

Yritys sektorin työn tuottavuuskasvu ja sen trendi ilman sähkö- ja elektroniikkateollisuutta

Aineistolähde: Reijo Mankisen tekemä aineisto kansantalouden tilinpitotiedoista.

Useissa yhteyksissä on jo todettu, että tämä tulee osaltaan hidastamaan tuottavuuden kasvua Suomessa. Harvemmin on kuitenkaan muistutettu, että samalla vaihtosuhteen heikkeneminen tulee hidastumaan, eli yhä suurempi osa tuottavuuden kasvusta hyödyttää suomalaisia.

Tanska on esimerkki maasta, jossa tuottavuuden kasvuvauhti on ollut sängen hidasta jo pitkään. Tanskan markkinasektorilla työn tuottavuuden keskimääräinen

kasvu on ollut 1,0 prosenttia vuodessa vuosina 1995–2007, eli alle kolmannes Suomen kasvuvauhdista.

Saksa on toinen kiinnostava esimerkki. Sen trendituottavuuskasvu on ollut 1,7 prosenttia vuodessa.

Tanskan yritysten kilpailukykyä ja talouden hyvinvointia on merkittävästi auttanut jatkuva vaihtosuhteen parantuminen. Tämä näkyy mm. Tanskan teollisuuden arvonlisäyksen hinnan kehityksessä: hintataso on noussut peräti 28 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2007. Saksassa hinta on noussut 10 prosenttia, mutta Suomessa taas laskenut 19 prosenttia!

Jos sähkö- ja elektroniikkateollisuus supistuu meillä, tämä ero Suomen ja Tanskan sekä Saksan välillä kapenee. Hyvinvoinnin kehityksen kannalta sähkö- ja elektroniikkateollisuuden supistumisesta johtuva tuottavuuskasvun hidastuminen ei siis ole aivan niin hälyttävää, miltä se voi päällisin puolin katsottuna vaikuttaa.

Tinkivätkö yritykset kannattavuudestaan?

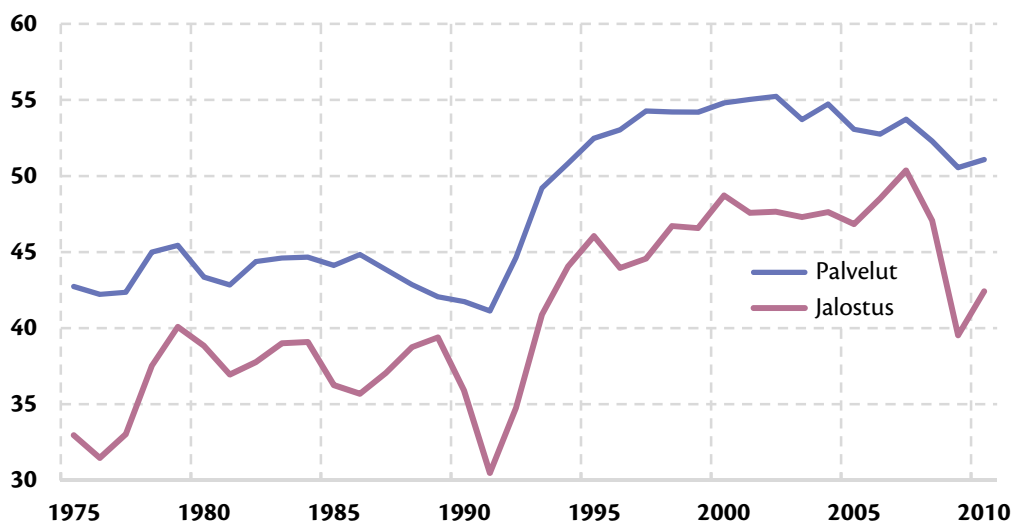
Palkkojen kehitys ei ole täysin sopeutunut hidastuneeseen työn tuottavuuden kasvuun, minkä seurauksena yritysten kannattavuus on heikentynyt. Tämä näkyy siinä, että käyttökateen osuus arvonlisäyksestä on laskenut palvelualoilla ja varsinkin jalostuksessa (so. kaivostoiminta, teollisuus ja rakentaminen). Kuten kuviosta 4 nähdään, käyttökateprosentin pudotus on ollut yhtä raju kuin 1990-luvun laman aikana. Uutta nousua odottaneet yritykset ovat ottaneet vastaan taantumien kovimman iskun. Tällä on kuitenkin hintansa. Kannattavuuden heikkenemisen vuoksi yritysten kannustimet sekä kyky investoida ja luoda uusia työpaikkoja ovat merkittävästi heikentyneet.

Kuten kuviosta nähdään, käyttökateprosentti on jalostuksessa edelleen hieman korkeampi kuin 1980-luvulla keskimäärin ja palveluissa vielä selvästi parempi. 1980-luvun tilanne on kuitenkin väärä mittatikka, sillä tuolloin elettiin vielä suljetun talouden aikakautta. Sen jälkeen Suomesta on tullut avoin talous, jossa pääoman tuottovaatimus on aikaisempaa korkeampi.

On tietysti mahdollista, että pääoman tuottovaatimus on kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla taas alentunut, joten pienemmätkin tuotot saattavat jatkossa riittää työpaikkojen säilyttämiseen ja uusien luomiseen. Pääoman tuottovaatimukset pysyvät alhaalla varsinkin siinä tapauksessa, että monesti lupailtu tuottavuuskasvun uusi aalto jää meillä ja muualla toteutumatta.

Kuvio 4

Käyttökateen osuus arvonlisäyksestä, %

Lähde: Kansantalouden tilinpito.

Tämäkin näköala on erittäin synkkä. Se tarkoittaisi muun muassa sitä, että työeläkeyhtiöiden rahastojen tuotto alenisi. Työeläkejärjestelmän korjaustarve olisi jopa suurempi kuin aikaisempien näkymien perusteella on arvioitu. Käytännössä tämä tarkoittaisi mm. sitä, että työeläkemaksujen korotustarve kasvaisi ennakoitua suuremmaksi. Eläkeikää ja eläkkeiden tasoa jouduttaisiin sopeuttamaan vastaamaan paremmin hidastuneen kasvun ja alhaisten pääomatuotteiden aikakautta.

Valonpilkahduksia?

Tilanne vaikuttaa surkealta, muttei onneksi aivan toivottomalta. Suomella on vahvuuksia, jotka auttavat sopeutumisessa. Näistä on syytä nostaa esille ainakin kaksi. Ensiksi, Suomessa luotiin taantuman aikana suhdannetilanteeseen nähden yllättävän paljon uusia työpaikkoja, eli talous on jatkanut uudistumistaan (Ilmakunnas ja Maliranta, 2011). Muun muassa ko-

Tilanne vaikuttaa surkealta, muttei onneksi aivan toivottomalta. Suomessa talous on jatkanut uudistumistaan.

ne-pajateollisuudessa on ollut nähtävissä merkkejä ns. tuotavuutta vahvistavasta toimipaikkatason rakennemuutoksesta, eli ”luovasta tuhosta”. Tehottomia tuotantoyksiköitä on poistunut, mutta samalla monet tehokkaat tuotantoyksiköt ovat laajentaneet nopeasti toimintaansa (Kauhanen ja Maliranta, 2011).

Esimerkiksi Yhdysvalloissa tilanne on ollut aivan toisenlainen. Siellä työllisyys vajosi ennen kaikkea siksi, että uusien työpaikkojen luonti romahti alimmalle tasolle sitten 1990-luvun alun. Sen sijaan työpaikkojen tuhoutumisaste ei yllättäen pahimmillaankaan kohonnut 1990-luvun lopun korkeasuhdanteessa vallinnutta tasoa korkeammalle. Tuolloin Yhdysvaltojen tuotanto vielä siis uudistui ripeästi, koska työpaikkoja sekä syntyi että tuhoutui vilkkaasti samaan aikaan.

Suomen toinen vahvuus on se, että sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa on vuosien mittaan rakentunut vahva ja monipuolinen osaamis pohja. Tuo osaaminen on levinnyt muualle talouteen työntekijöiden siirtyes- sä toisille toimialoille. Erityisen paljon siirtymistä on tapahtunut osaamisintensiivisille palvelualoille. Tuo kehityskulku on alkanut jo 2000-luvun alkupuolella (Maliranta ja Nikulainen, 2008).

Tämän ansiosta Suomella on hyvät lähtökohdat uudistua osaamisintensiiviseksi palvelutaloudeksi, jossa tuotteisiin luodaan lisäarvoa osaamista vaativilla

palveluilla (Pajarinen, Rouvinen ja Ylä-Anttila, 2010). Mikäli maamme onnistuu tässä, ei tulevaisuus näytä välttämättä hullummalta: vaihtosuhte paranee, palkat nousevat kaikilla tulotasoilla, yritysten kannattavuus kohenee, kansakunta vaurastuu ja eläkejärjestelmän uudistajat pääsevät hieman pelättyä helpommalla.

Kirjoittaja kiittää Ilkka Haavistoa, Antti Kauhasta, Sixten Korkmania, Tarmo Valkosta ja Pekka Ylä-Anttilaa erinomaisista kommentteista.

Kirjallisuus

Gordon, R. J. (2010). Revisiting U. S. productivity Growth over the Past Century with a View of the Future. CEPR, Discussion Paper No. 7991.

Ilmakunnas, P. ja Maliranta, M. (2011). *Suomen työpaikka- ja työntekijävirtojen käännteitä: toimialojen elinkaaret ja finanssikriisi. Työpoliittinen Aikakauskirja*, 54(2), 6-23.

Kauhanen, A. ja Maliranta, M. (2011). Terve tuho – tietä tuottaville työpaikoille ja kasvulle. EVA, EVA analyysi No. 14.

Maliranta, M. (2007). Onko ICT:n tuottavuusaalto kohta jo ohi? : Tilastokeskus, Tieto & Trendit No. 8.

Maliranta, M., Mankinen, R., Suni, P. ja Ylä-Anttila, P. (2010). Suhdanne- ja rakennekriisi yhtä aikaa? Toimiala- ja yritysraakenteen muutokset taantumassa.: ETLA, Keskusteluaiheita.

Maliranta, M. ja Määttänen, N. (2011). ”Luova tuho” yrityssektorilla – tuottavuuden avain ja politiikan haaste. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 107(3), 234-255.

Maliranta, M. ja Nikulainen, T. (2008). Labor flow paths as industry linkages: A perspective on clusters and industry life cycles. ETLA, Discussion Papers No. 1168. Helsinki.

Pajarinen, M., Rouvinen, P. ja Ylä-Anttila, P. (2010). *Missä arvo syntyy? Suomi globaalissa kilpailussa*. Taloustieto Oy.

Pohjola, M. (2007). *Miten Eurooppa voisi hyödyntää tuottavuuden uuden kasvuaallon? Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 103(3), 263-265.

Sacks, D.W., Stevenson, B. ja Wolfers, J. (2010). Subjective Well-being, Income, Economic Development and Growth. CEPR, Discussion Paper No. 8048.

Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkkinä on analyttisyys ja tarvittaessa provokatiivisuuskin.

EVA selvittää ja arvioi yrityksille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä kehityssuuntia. Rajut ja nopeat kansainväliset muutokset asettavat koko yhteiskunnalle ja yritysten toiminnalle painavia vaatimuksia. EVAn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen vallitsevista ilmiöistä sekä tuoreiden näkökulmien saattaminen yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomen rooli kansainvälisessä toimintaympäristössä ja suomalaisten hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn kehittäminen ovat keskeisiä kysymyksiä EVAn toiminnassa. Elinkeinoelämän omassa piirissä EVA pyrkii aikaansaamaan jatkuvaa keskustelua yritysten muutostarpeista.

Lisätietoja: www.eva.fi

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVAn julkaisemat EVA analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat toimenpide-ehdotuksia. Analyysien kirjoittajat vastaavat esitetystä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

Analyysit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta www.eva.fi.